

Aleksandra Poślednik

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska

ORCID: 0009-0008-8913-5441

aleksandra.poslednik01@gmail.com

Michał Janik

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Polska

ORCID: 0009-0005-7718-9096

michaljanik1801@gmail.com

Reprezentacja małoletniego i jej ograniczenia

Representation of a Minor and Its Restrictions

ABSTRACT

Representation of a minor is one of the elements of parental authority of parents over a child, together with custody of the child's person and property. The subject of this article is the regulation of aspects of the representation of a minor in the Family and Guardianship Code and its limitations. Due to the principle of the child's good, which has the character of a superior principle in Polish family law, the norms concerning the child's representation should be created with particular care, as they directly affect the legal situation of a minor. A dogmatic method has been applied with the use of an analysis of case law and international norms contained in the European Convention on the Exercise of Children's Rights. In conclusion, the authors also analyse and evaluate the planned amendment of the Family and Guardianship Code in comparison with the provisions in force. It is concluded that the regulations contained in the Family and Guardianship Code not only protect the interests of the child, but also meet the requirements of the European Convention on the Exercise of the rights of the child.

Keywords: representation, minor, guardianship, child, restrictions

WPROWADZENIE

Zgodnie z art. 98 §1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹ rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jest to typowy przykład przedstawicielstwa ustawowego w rozumieniu art. 96 Kodeksu cywilnego², co oznacza, że czynność dokonana przez rodziców dziecka niesie za sobą bezpośrednie skutki dla jego osoby. Przedstawicielstwo to obejmuje zarówno dokonywanie czynności prawnych, jak i czynności przed sądami i innymi organami państwowymi³.

Reprezentacja dziecka stanowi jeden z elementów władzy rodzicielskiej, wymieniany w jednym szeregu razem z pieczę nad osobą oraz pieczę nad majątkiem⁴. Istotną kwestią jest określenie granic oraz zakresu reprezentacji dziecka przez jego rodziców. W istocie, analizując całościowo k.r.o., granice władzy rodzicielskiej są określone przez dwa przepisy: art. 95 §3 k.r.o., który nakazuje wykonywać władzę rodzicielską tak, jak wymaga tego dobro dziecka oraz interes społeczny oraz art. 98 §2 k.r.o., przewidujący wyłączenie reprezentacji dziecka przez rodziców, co zostanie omówione w dalszej części artykułu.

Problematiczne może się okazać zdefiniowanie pojęcia dobra dziecka. Niewątpliwie zasada dobra dziecka stanowi nadrzędną zasadę prawa rodzinnego⁵. Powinna być podstawą wykładni przepisów zarówno prawa materialnego, jak i formalnego w sprawach dotyczących dziecka. W orzecznictwie przyjmuje się, że pojęcie dobra dziecka jest złożone i obejmuje całą sferę jego spraw osobistych, przykładowo takich jak rozwój fizyczny i duchowy, odpowiednie kształcenie i wychowanie oraz przygotowanie do dorosłego życia oraz ma wymiar materialny⁶. Uszczegółowienie znaczenia tego pojęcia powinno być dokonywane w konkretnych okolicznościach faktycznych⁷.

Zakres reprezentacji dziecka jest zależny od jego wieku, a co za tym idzie zdolności do czynności prawnych. Do ukończenia 13. r.ż. dziecko nie posiada zdolności do czynności prawnych, a więc w jego imieniu czynności mogą dokonywać wyłącznie

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz. U. 1964 Nr 9, poz. 59, tj. Dz. U. z 2020 r., poz. 1359), dalej: k.r.o.

² Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. nr 16, poz. 93, tj. Dz. U. z 2022 r., poz. 1360), dalej: k.c.

³ Wynika to bezpośrednio z art. 95 §1 k.c., art. 66 i 86 Kodeksu postępowania cywilnego oraz art. 30 §2 Kodeksu postępowania administracyjnego.

⁴ S. Grobel, *Treść władzy rodzicielskiej*, [w:] *Instytucje prawa rodzinnego*, red. J. M. Łukasiewicz, Warszawa 2014, Lex 36930406 (dostęp: 15.07.2023).

⁵ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2021 r., I NSNc 357/21, OSNKN 2021/4/33.

⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2021 r., V CSK 136/21, LEX nr 3520692.

⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2016 r., II CA 1/16, OSNC 2017/7-8/90.

przedstawiciele ustawowi. Zgodnie z art. 14 §1 k.c. czynność dokonana przez samo dziecko jest co do zasady nieważna. Dziecko, które ukończyło 13 lat, posiada ograniczoną zdolność do czynności prawnych, a więc także zakres reprezentacji rodziców ulega stosownemu zmniejszeniu. Zgodnie z art. 17 §1 k.c. czynność prawna, przez którą osoba ograniczona w zdolności do czynności prawnych zaciąga zobowiązanie lub rozporządza swoim prawem, jest ważna, pod warunkiem udzielenia zgody przez przedstawiciela ustawowego tej osoby. Od tej zasady istnieje wiele wyjątków. Przykładowo dziecko może rozporządzać swoim zarobkiem, o ile sąd opiekuńczy nie postanowi inaczej (art. 21 k.c.), posiada też pełną zdolność do czynności prawnych w stosunku do przedmiotów majątkowych oddanych mu do swobodnego użytku przez przedstawiciela ustawowego (art. 22 k.c.), może także bez zgody przedstawiciela ustawowego zawierać umowy należące do umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego (art. 20 k.c.) czy swobodnie rozporządzać środkami pieniężnymi zgromadzonymi na posiadanym przez siebie rachunku oszczędnościowym, rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowym czy rachunku terminowej lokaty oszczędnościowej, o ile nie sprzeciwi się temu na piśmie jego przedstawiciel ustawowy (art. 58 ustawy Prawo bankowe⁸).

Zasadą ogólną jest, że władza rodzicielska wygasa w momencie osiągnięcia przez dziecko pełnoletności. Zgodnie z art. 10 §1 k.c. pełnoletnim jest ten, kto ukończył lat 18. Należy jednak pamiętać o wyjątku przewidzianym w art. 10 §2 k.c. w związku z art. 10 §1 k.r.o., które regulują zawarcie małżeństwa przez kobietę, która ukończyła lat 16. Przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność, a co za tym idzie pełną zdolność do czynności prawnych. Ewentualne unieważnienie takiego małżeństwa nie powoduje ponownego ograniczenia tej zdolności.

Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, a co za tym idzie, oboje rodzice są uprawnieni do reprezentowania dziecka. Niemniej jednak do dokonania skutecznej czynności prawnej w imieniu dziecka wystarczy oświadczenie jednego z rodziców, co nie stoi w sprzeczności z art. 97 §2 k.r.o., nakazującym wspólne rozstrzygnięcie o istotnych sprawach dziecka. W sytuacji braku porozumienia między rodzicami zagadnienie rozstrzyga sąd opiekuńczy. Czynność prawna dokonana przez choćby jednego z rodziców wiąże dziecko, mimo braku zgody wyrażonej przez drugiego z rodziców⁹, co może spowodować powstanie sytuacji, w której oboje rodzice, działający jako przedstawiciele ustawowi, składają sprzeczne oświadczenia woli. W literaturze przyjmuje się, że w sytuacji jednoczesnego złożenia w imieniu dziecka sprzecznych oświadczeń woli, żadne z nich nie odniesie skutku¹⁰.

⁸ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2324 z późn. zm.).

⁹ J. Gajda, *Komentarz do art. 98*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2021, s. 843.

¹⁰ J. Gajda, *op. cit.*, s. 844; P. Wicherek, *Komentarz do art. 98*, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Habdas, M. Frasz, Warszawa 2021, s. 973.

1. USTAWOWE OGRANICZENIA REPREZENTACJI DZIECKA PRZEZ RODZICÓW

Art. 98 §2 k.r.o. stanowi, że żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską oraz przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania.

Jak wskazuje się w doktrynie, *ratio legis* tego przepisu sprowadza się do uniknięcia konfliktów zarówno pomiędzy dziećmi, jak i pomiędzy rodzicem a dzieckiem¹¹. W sytuacji wystąpienia stanów faktycznych przewidzianych w art. 98 §2 sąd opiekuńczy, na podstawie art. 99 k.r.o., ustanawia kuratora w celu zapewnienia prawidłowej reprezentacji dziecka.

Art. 98 §2 pkt 1 k.r.o. ustala zakaz reprezentacji dziecka przez rodziców przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską. Jak wskazuje doktryna, należy przez to rozumieć zarówno dzieci własne, jak i przysposobione¹². Przepis ten nie dotyczy sytuacji, w których jedno z dzieci pozostaje pod władzą rodzicielską swojego rodzica, a drugie jest tego rodzica pasierbem¹³. Art. 98 §2 pkt 2 powyższego przepisu dotyczy czynności prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem. Nie stosuje się go, gdy czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo gdy dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania. Jako przykład czynności między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem można podać sytuację, w której małoletni w postępowaniu karnym ma status pokrzywdzonego, a oskarżonym jest jeden z jego rodziców lub małżonek tego rodzica.

Przepisy art. 98 §2 mają charakter bezwzględny, to jest naruszenie go przez niewłaściwą reprezentację dziecka powoduje nieważność czynności prawnej z uwagi na jej sprzeczność z ustawą. Czynność ta nie może uzyskać atrybutu ważności przez jej potwierdzenie, kiedy dziecko osiągnie pełnoletność. Zostało to potwierdzone zarówno w doktrynie¹⁴, jak i orzecznictwie¹⁵.

Jak wskazuje art. 98 §3 k.r.o., przepisy paragrafu poprzedzającego stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym. Jak

¹¹ S. Grobel, *op. cit.*

¹² H. Haak, A. Haak-Trzuskawska, *Pokrewieństwo i powinowactwo (pochodzenie dziecka, stosunki między rodzicami a dziećmi, przysposobienie). Komentarz do art. 61¹–127 KRO oraz związanych z nimi regulacji KPC*, Warszawa 2019, art. 98, Legalis (dostęp: 19.07.2023).

¹³ *Ibidem*, art. 98.

¹⁴ R. Zegadło, [w:] *Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem*, red. A. Bodnar, A. Gójska, J. Ignaczewski, L. Kuziak, A. Śledzińska-Simon, R. Zegadło, Warszawa 2019, s. 107.

¹⁵ Postanowienie SN z 15 grudnia 1999 r., I CKN 299/98, LEX nr 44073.

wspomniano, art. 98 §2 ma na celu uniknięcie sprzeczności interesów między rodzicami i dziećmi, którzy występują w postępowaniu i w tym celu określa katalog sytuacji prawnych, w których rodzice nie mogą reprezentować swojego dziecka, co w konsekwencji spowodowało powstanie bogatego orzecznictwa sądowego dotyczącego tej materii. Odrębnym analizom należy poddać regulacje postępowania cywilnego i administracyjnego, a odrębnym postępowania karnego.

Regulacje postępowania cywilnego i administracyjnego są w pewien sposób zbieżne. Wynika to z art. 30 k.p.a., który w zakresie zdolności prawnej i zdolności do czynności prawnych odsyła do przepisów prawa cywilnego. Zasada reprezentacji dziecka przez rodziców wraz z wyjątkami wynikającymi z art. 98 §2 k.r.o. prowadzi do daleko idących konsekwencji procesowych. Rodzic reprezentujący dziecko w postępowaniu nie jest samemu stroną tego postępowania, a jedynie przedstawicielem ustawowym dziecka. Nie jest w tej sytuacji możliwe samodzielne dochodzenie przez rodzica roszczeń, które przysługują jego dziecku, jako że będzie to prowadzić do oddalenia powództwa¹⁶. Rolą przedstawiciela ustawowego jest działanie w imieniu dziecka i z bezpośrednim skutkiem dla niego. Judykatura wskazywała, że podejmowanie czynności procesowych przez przedstawiciela ustawowego dotyczy nie tylko wytoczenia powództwa, ale i wszelkich czynności w toku postępowania sądowego¹⁷. W postępowaniu nieprocesowym, biorąc pod uwagę nadrzędną zasadę dobra dziecka, sąd ma obowiązek badać z urzędu choćby hipotetyczną możliwość sprzeczności interesów między rodzicami i dziećmi¹⁸ i powinno się to oceniać *ad casum*¹⁹.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego pojawiła się szeroka wykładnia reguły art. 98 §2 pkt 2 k.r.o. w wyroku z 13 marca 2008 r.²⁰ Zgodnie z uzasadnieniem tego wyroku żaden z rodziców nie może reprezentować dziecka przed sądem, jeśli jeden z rodziców i dziecko występują po przeciwnych stronach procesu. Jest to konsekwencją założonej przez ustawodawcę sprzeczności interesów, naturalnie występującej w procesie, w którym rozpoznawane są przede wszystkim sprawy sporne.

Interesującym zagadnieniem jest kwestia reprezentacji dziecka przez rodziców w postępowaniu karnym, szczególnie gdy występuje ono jako pokrzywdzony. Ogólną zasadą jest to, że prawa małoletniego pokrzywdzonego wykonuje jego przedstawiciel ustawowy. Zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego, stosowanie zakazu reprezentacji małoletnich pokrzywdzonych przez ich rodzica uzasadnione jest nie tylko w postępowaniu karnym, gdy oskarżonym jest rodzic, ale i w fazie

¹⁶ Wyrok SO w Gdańsku z 3 lutego 2011 r., III Ca 1263/10, LEX nr 1713675.

¹⁷ Postanowienie SN z 3 kwietnia 1981 r., IV CZ 38/81, LEX nr 5143.

¹⁸ K. Kamińska, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2023, art. 98, Legalis (dostęp: 20.07.2023).

¹⁹ Postanowienie SN z 9 lipca 2004 r., II CK 435/03, LEX nr 305047.

²⁰ Wyrok SN z 13 marca 2008 r., III CZP 1/08, OSNC 2009/4/52.

in rem, gdy rodzic występuje jako podejrzany²¹. Dotyczy to także postępowania prywatnoskargowego, co było przedmiotem uchwały Sądu Najwyższego²².

W sytuacji gdy wystąpi niedopuszczalność reprezentacji dziecka przez rodzica na mocy art. 98 §2 k.r.o., sąd opiekuńczy ustanawia kuratora reprezentującego dziecko, który działa jako przedstawiciel ustawowy małoletniego, co wyłącza w stosunku do małoletniego wynikające z władzy rodzicielskiej uprawnienie rodziców do reprezentacji dziecka²³. Powinno to nastąpić niezwłocznie po powzięciu przez sąd informacji co do jego podstaw. Orzecznictwo Sądu Najwyższego wskazywało, że w toku postępowania powinno ustanowić się tylu kuratorów, ile ma być reprezentowanych dzieci, a zaniechanie tych czynności spowoduje nieważność postępowania z uwagi na pozbawienie małoletnich uczestników postępowania, którzy nie posiadają zdolności procesowej, przedstawiciela ustawowego²⁴. Orzeczenia te należy jednak traktować jako nieaktualne z uwagi na odesłanie do art. 151 k.r.o., który zezwala na ustanowienie jednego kuratora dla kilku osób, jeśli nie zachodzi sprzeczność między ich interesami. Warunkiem *sine qua non* ustanowienia kuratora jest posiadanie przez niego pełnej zdolności do czynności prawnych oraz pełni praw publicznych. Nie może nim być także osoba pozbawiona władzy rodzicielskiej, osoba, która nie gwarantuje należytego wykonywania obowiązków oraz osoba skazana za przestępstwa określone w art. 151 §1a k.r.o. lub wobec których orzeczono wymienione w tym przepisie środki zabezpieczające. Jako kuratora można powołać adwokata lub radcę prawnego, który wykazuje znajomość spraw dotyczących dziecka lub ukończył szkolenie dotyczące zasad reprezentacji dziecka, praw lub jego potrzeb. Kuratorem może być także ustanowiona osoba z wyższym wykształceniem prawniczym, która wykazuje znajomość potrzeb dziecka, lecz dotyczy to spraw nieskomplikowanych, w szczególności gdy sąd opiekuńczy określi szczegółowo treść czynności. Wreszcie jako kurator może działać osoba nieposiadająca wyższego wykształcenia prawniczego, ale wyłącznie jeśli przemawiają za tym szczególne okoliczności. Kurator niebędący adwokatem lub radcą prawnym nie może reprezentować dziecka w postępowaniu karnym.

Do obowiązków kuratora należą przede wszystkim: udzielanie rodzicowi, który nie uczestniczy w postępowaniu, na jego wniosek informacji dotyczących przebiegu postępowania niezbędnych do prawidłowego wykonywania władzy rodzicielskiej, chyba że stoi temu na przeszkodzie dobro dziecka. Powinien także informować dziecko o przebiegu postępowania, podjętych czynnościach, sposobie zakończenia postępowania i konsekwencjach podjętych działań, oczywiście jeśli pozwala na to rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości dziecka. Kurator jest także

²¹ Postanowienie SN z 30 września 2015 r., I KZP 8/15, OSNKW 2015/12/100.

²² Uchwała SN(7) z 30 września 2010 r., I KZP 10/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 84.

²³ Uchwała SN z 14 kwietnia 1980 r., III CZP 19/80, OSNC 1980/11/205.

²⁴ Postanowienie SN z 9 września 1997 r., I CKU 13/97, LEX nr 32373, Postanowienie SN z 21 grudnia 2010 r., III CZP 114/10, LEX nr 738036.

związany obowiązkiem zachowania w tajemnicy okoliczności sprawy, w której został ustanowiony jako kurator dziecka, za wyjątkiem wiarygodnych informacji o przestępstwach popełnionych na szkodę dziecka. W odniesieniu do kuratorów będących adwokatami lub radcami prawnymi tajemnica ta jest tajemnicą zawodową. Kurator jest uprawniony do uzyskiwania informacji o dziecku, jego stanie zdrowia, sytuacji rodzinnej i środowisku od rodziców, organów, instytucji, stowarzyszeń i organizacji społecznych, do których należy dziecko i które świadczą dziecku pomoc. Może także dokonywać wszelkich czynności związanych ze sprawą, również w zakresie zaskarżenia i wykonania orzeczenia. Granice reprezentacji wyznacza interes społeczny oraz zasada dobra dziecka. Kurator powinien wysłuchać dziecka przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach dotyczących jego majątku lub osoby, uwzględniając jej rozwój umysłowy, stan zdrowia i stopień dojrzałości.

W odniesieniu do instytucji kuratora dziecka art. 99 §3 k.r.o. odsyła do przepisów regulujących opiekę i kuratelę. Tytułem przykładu można wymienić art. 148 k.r.o. (wyłączenie możliwości ustanowienia kuratorem określonych osób), obowiązek objęcia funkcji przez ustanowionego kuratora (art. 152 k.r.o.), powinność uzyskania zezwolenia sądu opiekuńczego we wszystkich ważniejszych sprawach dotyczących osoby lub majątku małoletniego (art. 156 k.r.o.) itd.

Wspomnieć należy, że przepisy art. 99 §2 i 3 k.r.o., a także art. 99¹–99³ k.r.o. są konsekwencją urzeczywistnienia postulatów formułowanych przez Trybunał Konstytucyjny²⁵. W ocenie Trybunału niezbędnym było wprowadzenie unormowań dotyczących zarówno kwalifikacji i kompetencji kuratora, jak i nałożenie na niego obowiązku informacyjnego i konsultacyjnego wobec rodzica sprawującego pieczę nad dzieckiem.

W piśmiennictwie wskazuje się, że uprawnienie rodziców do dokonywania czynności prawnych w imieniu dziecka może być wyłączone ze względu na osobisty charakter niektórych stosunków prawnych²⁶. Jako takie stosunki wymienia się zawarcie małżeństwa, w tym udzielenie pełnomocnictwa do dokonania tej czynności, zawarcie umowy o pracę czy uznanie ojcostwa.

2. WPŁYW UNORMOWAŃ MIĘDZYNARODOWYCH NA REGULACJE DOTYCZĄCE REPREZENTACJI DZIECKA

Aktem prawa międzynarodowego regulującym zasady wykonywania praw dzieci jest Europejska konwencja o wykonywaniu praw dzieci, sporządzona w Strasburgu dnia 25 stycznia 1996 r.²⁷ Konwencja nie tylko określa prawa procesowe dziecka,

²⁵ Postanowienie TK z 11 lutego 2014 r., OTK-A 2014/2, poz. 19.

²⁶ J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Wolters Kluwer 2016, s. 524.

²⁷ Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci, sporządzona w Strasburgu dnia 25 stycznia 1996 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 107, poz. 1128), dalej: Konwencja.

do których należy m.in. prawo do żądania wyznaczenia specjalnego przedstawiciela, ale też zadania organów sądowych w postępowaniach dotyczących dzieci i zadania samych przedstawicieli. Zgodnie z art. 1 ust. 4 każde państwo, wyrażając zgodę na związanie się umową, powinno skierować do Sekretarza Generalnego Rady Europy oświadczenie określające co najmniej trzy rodzaje spraw rozpoznawanych przed organem sądowym, do których będzie stosować Konwencję. Poprzez organ sądowy Konwencja rozumie zarówno sąd, jak i mający takie same kompetencje organ administracji. Polska zobowiązała się stosować Konwencję w sprawach z zakresu opieki, o przysposobienie i sprawach dotyczących rozstrzygnięcia o istotnych sprawach dziecka w razie braku porozumienia między rodzicami²⁸.

Konwencja w art. 4 nadaje dziecku prawo żądania ustanowienia specjalnego przedstawiciela do reprezentowania go w postępowaniu. Z punktu widzenia ustawodawstwa polskiego należy jednak zwrócić uwagę na art. 9, który przewiduje, że organ sądowy powinien mieć prawo wyznaczania specjalnego przedstawiciela reprezentującego dziecko w postępowaniach dotyczących dzieci. W polskiej praktyce stosowania prawa ustanowienie kuratora powinno nastąpić niezwłocznie po powzięciu przez sąd informacji o istnieniu do tego podstaw, a sąd prowadzący sprawę ma obowiązek zwrócić się do sądu opiekuńczego w celu ustanowienia kuratora²⁹.

Z kolei art. 10 Konwencji przewiduje nałożenie na przedstawiciela obowiązku informowania dziecka o okolicznościach sprawy i skutkach stanowiska dziecka (jeśli dziecko jest uznane za mające wystarczające rozeznanie), a także określenia stanowiska dziecka i przekazania je sądowi. Fakultatywnie Konwencja przyjmuje, że Państwa-Strony mogą rozszerzyć obowiązek informacyjny przedstawiciela także na „osoby, na których spoczywa odpowiedzialność rodzicielska” – a więc w domyśle wykonujących władzę rodzicielską. Regulacje polskiego k.r.o. w tym zakresie wypełniają postanowienia Konwencji w art. 99² §1 k.r.o.

PODSUMOWANIE

Przepisy określające sposób reprezentacji dziecka są skonstruowane w sposób stawiający na pierwszym miejscu jego dobro. Służy temu nie tylko określenie granic i zakresu reprezentacji, ale także wyłączenia reprezentacji rodzicielskiej w warunkach, w których dziecko mogłoby być wykorzystane w celu osiągnięcia przez rodzica własnego celu bądź w których występuje konflikt interesów. Warto

---

²⁸ Oświadczenie Rządowe z dnia 24 października 2000 r. w sprawie mocy obowiązującej Europejskiej konwencji o wykonywaniu praw dzieci, sporządzonej w Strasburgu dnia 25 stycznia 1996 r. (Dz. U. Nr 107, poz. 1129).

²⁹ P. Wicherek, *Komentarz do art. 99, [w:] Kodeks rodzinny i opiekuńczy...*

wspomnieć też o należytej, a nawet wykraczającej poza przewidziane przez Konwencję minimum implementacji norm międzynarodowych do ustawodawstwa polskiego.

Należy jednak poświęcić uwagę prowadzonym w Sejmie i Senacie pracom nad nowelizacją k.r.o.³⁰ Podstawową zmianą jest zastąpienie kuratora reprezentantem dziecka. Jest ona podyktowana względami praktycznymi, z uwagi na często mylenie kuratora dziecka z kuratorem sądowym. *Expressis verbis* wprowadzono także obowiązek udzielania kuratorowi informacji dotyczących dziecka przez organy, instytucje, stowarzyszenia, organizacje społeczne oraz inne podmioty, do których dziecko należy, które świadczą dziecku pomoc lub dysponują informacjami o nim. Zmiany są planowane też w kontekście nadzoru nad działalnością reprezentanta dziecka przez sąd opiekuńczy. Dotychczas regulował to art. 155 k.r.o., zgodnie z którym opiekun sprawuje pieczę nad osobą i majątkiem pozostającego pod opieką, podlegając przy tym nadzorowi sądu opiekuńczego. W znowelizowanym stanie prawnym pojawiłby się przepis art. 99^{2a}, który wprost stanowiłby, że „nad działalnością reprezentanta dziecka czuwa sąd opiekuńczy, zaznajamiając się na bieżąco z jego działalnością”. Gwarancją nadzoru sądu byłby obowiązek składania przez kuratora sądowi opiekuńczemu informacji dotyczących jego działalności, wszelkich podejmowanych czynności i wykonywania obowiązków. Składanie informacji odbywałoby się w wyznaczonych terminach, nie rzadziej jednak niż co 4 miesiące.

Proponowane przez nowelizację zmiany należy jednoznacznie ocenić pozytywnie. Z uwagi na wciąż trwające prace legislacyjne jest jeszcze za wcześnie na ocenę skutków nowelizacji. Można niewątpliwie stwierdzić, że prowadzą one do wzmocnienia ochrony interesu małoletnich oraz wprowadzają ustawowe gwarancje nadzoru nad instytucją reprezentanta małoletniego.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

- Grobel S., *Treść władzy rodzicielskiej*, [w:] *Instytucje prawa rodzinnego*, red. J. M. Łukasiewicz, Warszawa 2014, Lex 36930406 (dostęp: 15.07.2023).
- Haak H., Haak-Trzuskawska A., *Pokrewieństwo i powinowactwo (pochodzenie dziecka, stosunki między rodzicami a dziećmi, przysposobienie). Komentarz do art. 61⁷–127 KRO oraz związanych z nimi regulacji KPC*, Warszawa 2019.
- Ignatowicz J., Nazar M., *Prawo rodzinne*, Wolters Kluwer 2016.
- Kamińska K., [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Załucki, Warszawa 2023.

---

³⁰ Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3309, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3309> (dostęp: 22.07.2023); w momencie pisania tych słów projekt został przyjęty przez Sejm na 79 posiedzeniu w dniu 13 lipca 2023 r. i projekt ustawy został przekazany do Senatu.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. M. Habdas, M. Fras, Warszawa 2021.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2021.

Zegadło R., *Reprezentacja dziecka*, [w:] *Władza rodzicielska i kontakty z dzieckiem*, red. A. Bodnar, A. Gójska, J. Ignaczewski, L. Kuziak, A. Śledzińska-Simon, R. Zegadło, Warszawa 2019.

Akty prawne

Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy (Dz.U. 1964 nr 9, poz. 59, tj. Dz.U. z 2020 r., poz. 1359).

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. nr 16, poz. 93, tj. Dz. U. z 2022 r., poz. 1360), dalej: k.c.

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe (t.j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2324 z późn. zm.).

Europejska Konwencja o wykonywaniu praw dzieci, sporządzona w Strasburgu dnia 25 stycznia 1996 r. (Dz. U. z 2000 r. Nr 107, poz. 1128).

Oświadczenie Rządowe z dnia 24 października 2000 r. w sprawie mocy obowiązującej Europejskiej konwencji o wykonywaniu praw dzieci, sporządzonej w Strasburgu dnia 25 stycznia 1996 r. (Dz. U. Nr 107, poz. 1129).

Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy – Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw, druk nr 3309, <https://www.sejm.gov.pl/sejm9.nsf/PrzebiegProc.xsp?nr=3309> (dostęp: 22.07.2023).

Orzecznictwo

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 6 października 2021 r., I NSNc 357/21, OSNKN 2021/4/33.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 28 października 2021 r. V CSK 136/21, LEX nr 3520692.

Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 listopada 2016 r., II CA 1/16, OSNC 2017/7-8/90.

Postanowienie SN z 15 grudnia 1999 r., I CKN 299/98, LEX nr 44073.

Wyrok SO w Gdańsku z 3 lutego 2011 r., III Ca 1263/10, LEX nr 1713675.

Postanowienie SN z 3 kwietnia 1981 r., IV CZ 38/81, LEX nr 5143.

Postanowienie SN z 9 lipca 2004 r., II CK 435/03, LEX nr 305047.

Wyrok SN z 13 marca 2008 r., III CZP 1/08, OSNC 2009/4/52.

Postanowienie SN z 30 września 2015 r., I KZP 8/15, OSNKW 2015/12/100.

Uchwała SN(7) z 30 września 2010 r., I KZP 10/10, OSNKW 2010, nr 10, poz. 84.

Uchwała SN z 14 kwietnia 1980 r., III CZP 19/80, OSNC 1980/11/205.

Postanowienie SN z 9 września 1997 r., I CKU 13/97, LEX nr 32373.

Postanowienie SN z 21 grudnia 2010 r., III CZP 114/10, LEX nr 738036.

Postanowienie TK z 11 lutego 2014 r., OTK-A 2014/2, poz. 19.

ABSTRAKT

Reprezentacja małoletniego to jeden z elementów władzy rodzicielskiej rodziców nad dzieckiem, razem z pieczą nad jego osobą i majątkiem. Przedmiotem tego artykułu jest uregulowanie aspektów reprezentacji małoletniego w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym i jej ograniczenia. Z uwagi na zasadę dobra dziecka, mającej charakter zasady nadrzędnej w polskim prawie rodzinnym, unormowania dotyczące reprezentacji dziecka powinny być tworzone z zachowaniem szczególnej ostrożności, jako że w bezpośredni sposób wpływają one na sytuację prawną małoletniego. Zastosowano metodę dogmatyczną z wykorzystaniem analizy orzecznictwa i unormowań międzynarodowych zawartych

w Europejskiej konwencji o wykonywaniu praw dziecka. W podsumowaniu autorzy dokonują też analizy i oceny planowanej nowelizacji kodeksu rodzinnego i opiekuńczego w porównaniu do przepisów obowiązujących. Należy stwierdzić, że uregulowania zawarte w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym nie tylko zabezpieczą interes dziecka, ale i czynią zadość wymaganiom stawianym przez Europejską konwencję o wykonywaniu praw dzieci.

Słowa kluczowe: reprezentacja, małoletni, kurator, dziecko, ograniczenia